

Deze studiën, waarvoor een goed denkvermogen een onmisbaar vereischte is, heeft het geloof niet noodig. 2 Het weten van den Theoloog is een weten van hooger orde dan de kennis van den eenvoudigen geloovige. a. Het geloovige denken heeft de stof voor de Dogmatiek, welke door de geheele Heilige Schrift verspreid ligt, bijeen te brengen. Aan de secte is het eigen nadruk te leggen op een of meer deelen van den Bijbel en de rest te verwaarlozen. Voor deze eenzijdigheid moet de man der wetenschap zich wachten. b. Als het geloovig denken den niet lichten arbeid van het opsporen en verzamelen der dogmatische stof heeft verricht, dan komt de taak, om deze stof te bewerken. Hiervoor is wijsgeerige scholing onmisbaar, evenzeer als bekendheid met de dogmatische terminologie. c. De onderscheidene waarheden staan niet los naast elkaar maar ze hangen onderling nauwsaam en vormen saam één geheel, het systeem der waarheid. En nu is het de taak van den Theoloog, om dit systeem ons te doen zien.

Van de overeenkomst en het onderscheid tusschen de Theologie en het geloof der gemeente waren de eerste hoogleraren van de Theologische School zich klaar bewust. En zij hebben met inspanning gewerkt, om de opleiding op een hooger peil te brengen. Weer zeg ik: natuurlijk ontbrak aan de vorming nog wel wat. Dan, men bedenke: te dat de vier Docenten aanvankelijk ook als predikanten de gemeente van Kampen dienden; 2e dat zij vanwege de vele vacaturen onophoudelijk des Zondags elders moesten preeken; 3e dat zij met vragen om advies bestormd werden; 4e dat zij het weekblad der kerk moesten redigeeren en de Generale Synoden als prae-adviseurs bijwoonen; 5e en laatst maar waarlijk niet het minst, dat zij ook de literarische afdeling van de School voor hun rekening kregen. (Eerst in 1867 werd de heer C. Mulder benoemd om onderwijs te geven in 'Nederlandsch, de geschiedenis en de moderne talen). Uit wetenschappelijk oogpunt mogen dus de theologische faculteiten aan de Universiteiten van het rijk de Theologische School hebben overschaduwd, toch mag de toenmalige vorming alleszins verdienstelijk genoemd worden. Daarom eerde het den destijds zoo gevierden hoogleraar en kanselredenaar Van Oosterzee, dat hij aan de Theologische School bij haar 25-jarig bestaan telegrafisch zijne gelukwenschen aanbood.

Door Ds A. Steketeer (benoemd in 1872, belast met het onderwijs in de klassieke talen), Ds M. Noordt (benoemd voor de O. T. vakken in 1875), en door de in Jan. 1883 tegelijkertijd opgetreden professoren Bavinek (Dogmatiek, Ethiek, Wijsbegeerte), Lindeboom (N. Test. vakken) en Wielenga (Kerkgeschiedenis en Kerkrecht) rees de wetenschappelijke betekenis der School in hooge mate.

Vooraf door Bavinek (die in zijn proefschrift en inaugureele rede uitkomen liet wat hij aan Kuiper dankte) met zijne schitterende gaven en groote geleerdheid was het, dat de Theologische School ver buiten Nederland in universitaire kringen van allerlei theologische richtingen bekendheid verwierf. Laat ik dan ook met 1883 mijn overzicht van de geschiedenis der opleiding (in vogelvlucht) mogen afbreken.

Dan niet, alvorens de bede te hebben geuit, dat tusschen de Theologie van onze Theologische Hoogeschool en van onze Vrije Universiteit en het geloof der gemeente tot in lengte van dagen worde gevonden die schoone harmonie, welke de alleen wijze God gedacht en gewild heeft!

HONIG.

De Vocativus van de Reformatie, ook in 1834.

Hij heeft u bekend gemaakt, o mensch, wat goed is; en wat vraagt de HEERE van u dan recht te betrachten en goedheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met uw God? Micha 6:8.

De Afscheiding van 1834.
Een reformatie.

Een reformatie, als alle andere: een reformatie, die niets „eigens” heeft. Geen „eigen” idoom, geen „eigen” principe, geen „eigen” dogma, geen „eigen” idee fixe. Geen „eigen” kring, geen „eigen” club. Geen „eigen” aardigheid.

Want de reformatie is geen revolutie.

In de revolutie dringt zich iemand, dringt zich een gedeelte van het geheel, op, met geweld, en zet een „eigen” meening door, brekend met het bestaande. Noch de Schrift, noch de geschiedenis. „Ni Dieu”, beteekent daar het eerste, „ni maître” het tweede.

Maar de reformatie grijpt naar het verleden terug.

Naar dat wat er was van den aanvang.

Naar dat wat de Schrift zegt.

En met volle erkenning van den factor der historie.

Dit geldt van elke reformatie, op elk terrein, op elk gebied, in elken levenskring.

* * *

Hoeveel te meer geldt het dan van de reformatie in de KERK!

Deze staat of valt met haar teruggang naar het oude, het bestaande.

Zij heeft niet het recht, zich los te maken van

het verleden, van wat historisch is geworden. Omdat zij erkent, dat alle beter-zijnden-van-vandaag gister en eergister groot geworden zijn, zij aan zij, met de slechter-zijnden-van-vandaag. Zij moet het bestaande juist sanceren met de Schrift. Dat is dus: ermee te maken willen hebben.

Reeds dit verbiedt haar met iets „nieuws”, iets „speciaals”, iets „eigens” voor het voetlicht te treden.

En zij kan het „wagen” met het oude.

Waarom?

Omdat zij kerk is. De kerk toch is geen nieuwe creatuur, die binnen de menschheid een groepje lieden van „eigen-aardig” slag te hoop drijft. Neen, zij is de nieuwe menschheid. Zij is gevormd, verkoren door God, om te zijn de nieuwe menschheid, die de oude, met al wat daarin menselijk was, weer mag vertoonen, weer presenteert, vervult, vertoont.

Dus vormt de reformatie haar eigen vocatief. Haar eigen aanspraak.

Zij vormt geen vocatief-der-verbizondering: proletariërs, aller landen, vereenigt u; werknemers, werkgevers, boeren, sovjets, rijken, vereenigt u; negers, blanken, ariërs, joden, vereenigt u. Haar vocatief is algemeen: Nu dan, o MENSCH. O MENSCH.

Zij vormt ook geen vocatief-der-herinnering: patriotten, arminianen, remonstranten, dwepers met den Caesar- van-eertijds, calvinisten, lutheranen, vereenigt u. Want zij heeft Christus hooren zeggen: noem niemand „vader” hier op aarde. Ze zegt: o MENSCH. O MENSCH.

En hierin kiest zij den vocatief der reformatie. Hierin wordt de kerk openbaar als nieuwe MENSCHHEID. Niet als een secte onder deze. Niet als een fin-de-siècle-product. Niet als een complicatie-verschijnsel van een bepaalde periode in de wereld, slechts mogelijk op de bergtoppen van het menschenleven, slechts verklaarbaar in bepaalde „spits-uren” van de dienstregeling der wereld-beweging.

Als dan ook Micha, de profeet, „de navolgers van Ahab” (prof. Ridderbos) tot reformatie roepen wil, aan zegt hij niet: hoort toe, gij Israëlieten, gij kinderen van David, gij zaad van Abraham. Zeker, dat kan hij óók zeggen. Maar al die vocatieven gaan terug tot dezen éénen: o MENSCH.

„Het profetische woord richt zich hier niet zoozeer tot het volk als wel tot de individuen” (Ridderbos). Dat is het eerste: de reformatie spreekt den persoon aan. En verbiedt hem, zich achter de massa te verschuilen, of in de massa zich, onder beroep op de historie, te vergríppen aan de Schrift.

En voorts: de profeet „spreekt deze (n.l. deze individuen) aan in hun meest algemeene kwaliteit van mensch” (Ridderbos). Dat is het tweede. Staande in het genadeverbond zegt hij: ge moet niet klagen, dat dat genadeverbond met zijn „apartheiden”, zijn „eigen-aardigheden, u vermoeit, u zoo lastig is. Want dit genadeverbond spreekt u ten slotte slechts dáárom met een onder de menschen verbizondering-wijzenden naam („bondeling” van JAHWE) aan, omdat het u terugvoert tot het WERKverbond, waarin de dienst van God „verbond” beteekent met GOD, met ELOHIM, den SCHEPPER van hemel en van aarde. Van „Jahwe” terug tot „Elohim”, van den „Herschepper” tot den „Schepper”. Van het „genadeverbond” tot het „werkverbond”, van den „tweeden” tot den „eersten” Adam.

O MENSCH....

Het zit tenslotte, in laatster instantie, niet in het speciaal-israëlietische: offers, tempel, schaduw. Want al zit het daar op 'toogenblik wel degelijk in, dit kan slechts dáárom alzo zijn, wijl in dit alles God van u vraagt de zuivere menscheijkheid. Zooals ze er was in het werkverbond. Recht doen. Een haard van waarheid zijn. Weldadigheid: een haard van (geestelijke, ambtelijke) liefde zijn. Ootmoedig te wandelen met God: coram Deo zijn, altijd de bergrede hooren, alles op den wil van God betrekken. Ook de kleinigheden-van-den-dag, die vanwege de presentie van het gebod juist alles behalve kleinigheden zijn. Ook de diplomatie. Ook de tactiek. Ook de verzorging van ons „huis” als „ons” huis.

O MENSCH....

Het is de rechtvaardiging van de Afscheiding, dat zij in laatster instantie NIET tot het volk gekomen is met een pleit vóór de praedestinatie, of vóór de psalmen in de liturgie, of vóór een opvatting van de canones van Dordt, of vóór een eigen theologie. Ze heeft — geloofd zij God — geen „eigen theologie” gehad. Dat maken slechts haar hedendaagsche opponenten ervan.

Ze heeft slechts tot de kerk gezegd: „wees niet dubbelzinnig in het onderteekeningsformulier. Want, o MENSCH, in het werkverbond was niemand dubbelzinnig. Wees niet oneerlijk, door van de predikanten een eed te vergen, dien gij eerst ontkracht hebt. Want, o MENSCH, in het paradijs is elk woord een ja; wat BOVEN ja en neen is, dat geldt daar uit den booze. Laat niet, o kerk, de formulieren van Dordrecht officieel op 'tlijstje van uw boeken staan, als gij ze officieus niet meent. Want in het paradijs,

in het werkverbond, is alles open en eerlijk, „naakt en geopend”, van binnen en van buiten bloot-gelegd „voor de oogen” desgenen, met wien wij te doen hebben”.

Als in 1834 de kerkelijke en wereldlijke overheid slechts één ding had gedaan: menschelijke eerlijkheid betrachten, recht menschelijk-humaan wezen, dan ware er geen Afscheiding geweest, doch een reformatie binnen 'tbestaande instituut.

En daarom willen wij vandaag geen vocatieven der massaliteit, doch spreken elk persoonlijk aan. Laat elk Hervormd kerklid, elk Hervormd predikant, doen, consequent doen, wat hij houdt voor de daad van kerkelijke gehoorzaamheid. Dan komt er reformatie. Wederkeer. Wij willen ook geen vocatieven der secte. „Een beroep” op „onze eigen historie”, „ons eigen verleden”,... alsof dat wat te vertellen had, zonder de Schrift, vandaag en nu. Wij denken hier aan de Synode der Chr. Geref. Kerk.

Wij willen den vocatief der reformatie.

Zoo als hem Micha gebruikte.

En anders zijn we geoordeeld met de secte.

De vocatief der reformatie, ja, zeker, dien vindt men vaak even krom en dwaas, als zelfs de discipelen Jezus' rede vonden, toen hij in Matth. 19 de woestijnmensen (met hun zonden) terugvoerde naar het paradijs (van den beginne was het alzoo, o mensch).

Maar Christus heeft ons toch VERLOST, juist door „naar den beginne” ons terug te roepen.

De vocatief der reformatie is in ZIJN mond geweest, o MENSCH; gebruik hem dus uit dankbaarheid. „Och, of wij Uw geboon volbrachten...”, zonen der Scheiding, 1834, 1892....

K. S.

Afscheiding en Doleantie.

De Afscheiding is in de vorige eeuw niet de eenige kerkelijke beweging in ons vaderland geweest. Op haar is ruim vijftig jaar later de Doleantie gevolgd. En de vragen, die reeds meer dan eens gesteld zijn, en ook nu nog, niet alleen historische, maar ook actuele beteekenis hebben, kunnen als volgt geformuleerd worden: Waren de beginselen, die aan beide bewegingen ten grondslag lagen, volkomen gelijk, zoodat de Afscheiding ook een Doleantie genoemd kan worden, en de Doleantie tot een Afscheiding te herleiden is? Of bestond er soms verschil tusschen beider beginsel? En indien dit laatste — was dit dan van dien aard en van zulk een omvang, dat de kerken, die door de Afscheiding ontstaan waren, onmogelijk met die, welke uit de Doleantie te voorschijn gekomen waren, te vereenigen vielen, tenzij óf het beginsel van 1834, óf dat van 1886 geweld werd aangedaan? Of had dit verschil geringere afmeting en greep het zoo weinig diep in, dat de genoemde kerkgroepen, ondanks hun verschillende afkomst, zich toch heel gevoeglijk lieten samenbrengen? Of practisch gesproken: is de vereeniging van 1892 natuurlijk uitvloeisel, dan wel verloochening en verkrachting hetzij van 1834, hetzij van 1886, hetzij van beide geweest?

* * *

Wanneer wij ons tot een onderzoek naar de beginselen van Afscheiding en Doleantie zetten, moeten wij beginnen goed in oogenschouw te nemen de twee voornamen feiten, waarin deze beginselen zich hebben ontplooid.

Het eerste feit bestaat in een ongeveer gelijk werk, dat zoowel door De Cock als door Kuiper is verricht. De eerste daad van De Cock bestond hierin, dat hij in 1833 na het Kort Begrip ook de „Besluiten van de Nationale Dordsche Synode, gehouden in den jaren 1618 en 1619” uitgaf. En precies een halve eeuw later, dus in 1883, bezorgde Kuiper een nieuwe editie van de Drie Formulieren van Eenigheid, wel op lange na niet als het eerste geschrift, dat hij publiceerde, maar desniettemin als een werk, dat voor zijn verdere en vooral kerkelijke optreden, van groote beteekenis is geweest.

Vragen wij nader aan De Cock, waarom hij tot deze uitgaaf overging, dan antwoordt hij zelf in de voorrede: „Om dan vele onkundigen de oogen te openen, vele zorgeloozen opmerkzaam te maken, vele Godvreezenden te sterken en te vertroosten, in deze, voor de waarachtige dienst van God zoo donkere dagen in ons vaderland, heb ik gemeend dat het hoogst nuttig en heilzaam kon zijn om de besluiten van de, onder de Gereformeerden doorluchtigste, beroemdste en algemeenste synode, door den druk gemeen te maken en verkrijgbaar te stellen.”¹⁾ De Formulieren zijn hem een zuivere weergave van „de waarachtige leer der Godzaligheid” en moet deze leer niet altijd, en inzonderheid nu, bekend gemaakt?

Stellen wij deze zelfde vraag aan Kuiper, dan krijgen wij een eenigszins ander geluid te hooren. Ook Kuiper wil algemeene bekendheid van wat de kerk in vroeger eeuw beleden heeft. „Waarom kan elk huisvader niet minstens eens per jaar deze drie Formulieren naast zijn Martelaarsboek leggen,

1) Afgedrukt in Hendrik de Cock, door H. de Cock, 2 65—66.

In een brief dat Le Roy e...
lijk hebben...
hem in zijn...
„hoezeer hun...
voorstellende...
flet van Le...
noemd; terw...
met ingenom...
adressen van...
garens G...
In Novemb...
waarheid...
kerkelijk...
loof, waar...
„Wij verblij...
niet die hev...
hen (die „S...
te vinden, di...
troffen.”²⁾

Reeds eerc...
jes een en...
in minder g...
1834 heet h...
weder een l...
gelezen, ma...
ja en neen...
gemaakt van...
Capadose n...
Capadose...
over. Doch...
ren”. In Mei...
dat Koenen...
vraagd: „w...
hij zelve (K...
toch gunstig...
1835, op, dat...
had gebracht...
dat hij „do...
geschreven...
komen, die...
voordracht...
den brief...
Engels heb...
ander dat z...
hoezeer mij...
de man sch...
zeer laakba...
kobus. Daa...
rechten en...
en wat de k...
ven betreft...
stellen”.

Engels' a...
schrijft hij...
bevalt hem...
heeft”: alle...
overige lee...
36 deelt C...
nomen te l...
afzonderlijk

Capadose...
gedachten...
Den Haag...
geschreven...
was. Oud...
Van wier...
Uit den...
Daartoe

Prinsterer...
Immers hij...
ling weten...
Groen van...
lezing gekr...
stukjes van...
gels' Ont...
behartig...
de boekjes...
lijke brede...
gaf boven...
is gedateer...
in het Rijl...
woorden:..

3) Engels'...
Ontboezem...
zagtzinnighe...
tot de leeraar

4) Ernstig...
Hervormde k...
toestand van...
Capadose, me...
Nog schree...
Aan al mi...
mijn, in het...
adres: en tot...
beoogde doel...
vrediging der...
— Rotterdam...
118 blz.

5) Ontboez...
(vorig), de...
Schierbeek, 1...
Daartegen...
R. Engels, d...
Groningen, 3...
Waarop w...
boezeming, ir...
en ontvouw...
1834, in 8°...
De brochu...
droeg den tit...
Godachten...
meerde kerk...
meenen; ge...
Cramer van...
in 8°, (VII